Ressenya

Formació i orientació professional al Grau d'Antropologia:

Reflexió sobre una experiència d'innovació docent

SILVIA CARRASCO PONS[1]

0000-0003-0474-400X

Universitat Autònoma de Barcelona, España

ISIDORO RUIZ HARO[2]

0000-0002-1525-9213

Universitat Autònoma de Barcelona, España

revistes.uab.cat/periferia

Juny 2023

Per a citar aquesta ressenya:

Carrasco, S.; Ruiz, I. (2023). Formació i orientació professional al Grau d'Antropologia: Reflexió sobre una experiència d'innovació docent. *Perifèria, revista de recerca i formació en antropologia*, *28*(1), 166-177, https://doi.org/10.5565/rev/periferia.916

Resum

Aquest breu article és, com el títol indica, una reflexió sobre l'experiència d'innovació docent que s'ha dut a terme el curs 2022-23 a la Universitat Autònoma de Barcelona amb estudiants de quart curs del grau. Una experiència pilot que ens ha permès anar més enllà de la formació programada i esperable en continguts i tècniques de la disciplina, i multiplicar el valor de moltes de les competències assolides, al llarg del grau i al llarg de les activitats realitzades fora del grau. L'objectiu ha estat en tot moment potenciar les possibilitats d'inserció laboral de les graduades i els graduats per mitjà d'un enfocament, unes activitats formatives i una orientació fetes gairebé a mida. Estem convençuts que això donarà molt aviat el seu fruit.

Paraules clau: Innovació docent; Orientació professional; Pràctiques professionals; Antropologia Social i Cultural.

[1] Silvia Carrasco Pons – silvia.carrasco@uab.cat
[2] Isidoro Ruiz Haro – isidoro.ruiz@uab.cat

Abstract: *Training and professional orientation in the Bachelor's Degree in Anthropology: Reflection on an experience of teaching innovation*

This brief article is, as the title indicates, a reflection on the teaching innovation experience that was carried out in the 2022-23 academic year at the Universitat Autònoma de Barcelona with year four undergraduate students. A pilot experience that has allowed us to go beyond the programmed and expected training in the contents and techniques of the discipline, and to multiply the value of many of the skills acquired, throughout the degree and throughout the activities carried out outside the degree. The goal has always been to enhance the employability of graduates by means of a tailor-made approach, training activities, and guidance. We are convinced that this will soon bear fruit.

Keywords: Teaching innovation; Professional orientation; Professional practice; Social and Cultural Anthropology.

Una mica de context

El Grau d'Antropologia Social i Cultural de la UAB es distingeix, a grans trets, per incloure quatre eixos en la formació. En primer lloc, assignatures del que anomenem els camps clàssics de la disciplina a nivell conceptual i temàtic. En segon lloc, assignatures que cobreixen altres camps d'especialització, des dels que tenen més tradició fins els que s'han desenvolupat més recentment, o estan vinculats a fenòmens contemporanis. Aquests dos eixos constitueixen el gruix de la formació teòrica i es complementen, en tercer lloc, amb assignatures d'una seqüència que cobreix la formació teòrica, metodològica, tècnica i experimental en totes les fases del treball de camp etnogràfic, activitat essencial de l'antropologia. El quart eix el conformen un seguit d'assignatures, algunes obligatòries i d'altres optatives, que cobreixen un itinerari professionalitzador, que en la nova versió del Pla d'Estudis a implementar els propers cursos es faran més visibles i estaran més ben connectades.

Les assignatures del quart eix son Antropologia i Intervenció Social, que inicia l'alumnat en el paper clau que pot jugar la disciplina en els problemes socials del moment en el món global; Seminari d'Aplicacions de l'Antropologia a les Polítiques d'intervenció social, a primer semestre de quart, centrada en blocs específics de

polítiques públiques i experiències d'intervenció, tot reflexionant sobre els dilemes i les aportacions de la disciplina (per exemple, polítiques migratòries i d'integració social, polítiques d'igualtat, polítiques de gestió i justícia restaurativa en conflictes globals i locals, etc.); Pràctiques externes o professionals en entitats del tercer sector, consultories i administració pública en àmbits tant diversos com els de l'ampli ventall d'interessos i especialitzacions de la disciplina, al segon semestre de quart; i, en paral·lel, un Seminari de Pràctiques externes, on s'aprenen els elements clau de la professionalització i es reflexiona sobre la pràctica que s'està portant a terme.

És en aquesta darrera assignatura on s'ha plantejat i realitzat aquest projecte d'innovació docent.

De la formació en antropologia al món laboral: una assignatura pendent

La majoria dels i les estudiants opten per seguir formant-se, especialitzant-se via postgraus i màsters a casa nostra o en diferents llocs del món, si en tenen l'oportunitat. En alguns casos, també acaben fent un doctorat que, cada vegada més, està pensant per formar no només en investigació especialitzada vinculada a la carrera acadèmica, sinó també per assolir altes competències que es transferiran al món professional (Nolan, 2013; 2017). Fins aquí, podem afirmar que la nostra oferta formativa abasta una gran part d'aquest gran itinerari que és alhora clàssic i actual, tècnic i teòric, aplicat i reflexiu, i que intentem que també sigui generalista en allò que és imprescindible i especialitzat en tot allò que ens exigeix cada vegada més la complexitat del món que compartim.

Hem de reconèixer, si més no, que hem anat veient com es graduaven generacions de joves amb una bona formació antropològica i no esperàvem realment que poguessin gaudir d'oportunitats laborals com a professionals amb identitat pròpia si no optaven per la via acadèmica. Ben definida, però molt restringida. Tot i així, progressivament ha anat creixent el nombre d'antropòlegs i antropòlogues que s'han acabat fent un lloc en diversos àmbits, sobretot en el camp de la intervenció social. Aquestes històries reeixides s'han anat mostrant a les jornades que en edicions anteriors han ocupat bona part del Seminari de Pràctiques professionals a mode d'aparador per inspirar-se.

Aquest curs, però, hem volgut fer un salt endavant i agafar les regnes per orientar la transició al món laboral acompanyant l'alumnat a descobrir la seva identitat com a potencials professionals abans de la graduació. Com deia una formadora de les sessions que hem organitzat: *que no es publiquin ofertes de feina on demanen explícitament persones amb el títol d'antropologia no vol dir que no hi hagi feines on aquesta formació pot resultar clau*. N'hi ha.

El Seminari de Pràctiques professionals (pràctiques externes)

Aquesta és una assignatura obligatòria per la Menció d'Aplicacions Antropològiques en Cultura, Medi Ambient i Societat i els seus objectius formatius estan orientats al desenvolupament de tres tipus de competències professionals. En primer lloc, conèixer les especificitats de la pràctica professional de l'antropologia, que va molt més enllà de la formació teòrica i metodològica i que queda en un segon pla en la formació inicial (Augé, 2007). En segon lloc, familiaritzar-se amb els debats sobre la teoria de la praxi en l'antropologia professional (Baba, 2008), és a dir, portant al terreny de la diagnosi i la intervenció una comprensió més profunda i integradora de la diversitat d'experiències i posicions dels subjectes en tot grup humà. Finalment, en tercer lloc, consolidar les eines, tècniques i principis ètics clau en l'exercici de la professió que, novament, incorporen més angles, dilemes i dimensions que els que s'associen a les bones pràctiques en recerca.

En absència d'un col·legi professional d'Antropologia, l'Associació Catalana de Professionals de l'Antropologia i les diferents associacions professionals de l'Estat i internacionals van proporcionant orientacions a tenir en compte en l'exercici de la professió. El Seminari, per tant, fa èmfasi en les diferències entre professió i professionalització, la reflexió sobre la pràctica que es porta a terme en paral·lel per part de l'alumnat, i l'oportunitat que suposa l'avaluació de les pràctiques externes per entendre aquests processos. Aquests objectius es porten a terme en sessions de reflexió a partir de lectures i conferències sobre experiències de pràctica professional que requereixen el compromís de participació de l'alumnat.

La formació i l'orientació per l'ocupabilitat: eina clau per la professionalització

La segona part de les sessions setmanals de tres hores del seminari s'han dedicat íntegrament al paquet formatiu dissenyat entre el professorat del programa i el Servei d'Ocupabilitat de la UAB, amb un seguit d'activitats de formació i orientació teòriques i pràctiques que han estat altament valorades per l'alumnat. La idea inicial del professorat es planteja arran d'experiències observades en alguns congressos d'antropologia dels EUA, on la implantació professional de l'Antropologia té una llarga tradició i una aplicació important en molts àmbits. El Servei d'Ocupabilitat, que va acollir des del primer moment la proposta amb entusiasme, compta amb un banc de formadors i formadores experimentats i ja ha realitzat activitats en aquesta línia en altres facultats i àmbits científics. Aquesta ha estat, però, la primera experiència a la Facultat de Lletres. El resultat d'aquesta col·laboració ha estat un programa d'alta qualitat, atractiu i realista, que ha sorprès molt positivament l'alumnat. Cal reconèixer que sense la seva implicació i, molt especialment, sense la col·laboració de les entitats convidades com a potencials ocupadores a les dues activitats de la jornada final, aquest projecte no es podria haver completat amb èxit.

Les diverses sessions es van agrupar sota el títol ***Orienta't: diversifica les teves sortides professionals en Antropologia***. Van començar amb una sessió impartida per la psicòloga especialista en orientació Anna Rosell titulada *Assegura la teva presentació més convicent: CV i elevator pitch*. Tota la sessió està orientada a millorar la forma com s'elabora un CV, partint d'exemples reals i treballant l'auto-exploració dels elements singulars i diferencials de cada currículum (*elevator pitch* és el temps que dura un ascensor en ascendir als pisos superiors, a penes un parell de minuts, i el que tenim per presentar-nos i resumir el nostre projecte, si ens trobem una persona amb la que voldríem treballar). La segona sessió, *Coneix les Polítiques Actives d'Ocupació per a joves!* va anar a càrrec de Joel Nin i Mercedes Perales, formadors del SOC (Servei d'Ocupació de Catalunya) i va permetre explorar no només les habilitats que requereixen diverses ofertes de feina sinó estratègies per cercar aquelles ofertes en les quals l'antropologia es pot considerar un perfil adequat. En aquest punt es va demanar a l'alumnat que fes el *Test de competències clau* de Barcelona Activa, sobre el que es va treballar a la tercera sessió, també des d'una vessant teòric-pràctica: *Quins són els meus superpoders per a la recerca de feina?*

Competències clau i marca personal, a càrrec del formador i especialista en avaluació de currículums Jordi Esqué, de l'entitat El Despertador. La quarta sessió va tenir dues parts. A la primera, el mateix formador es va centrar en *Explorar els canals per a la recerca de feina i l'Auto-candidatura*, i a la segona, la formadora de la Diputació de Barcelona Cristina Gascón va introduir l'alumnat en l'ús de les eines d'un cercador concret, el del CIDO (Centre d'Informació i Documentació de Barcelona), entenent el funcionament dels criteris i posant-los en pràctica a l'aula. La cinquena sessió també va anar a càrrec del Despertador, i va consistir en un *Tastet de processos de selecció*, és a dir, com abordar l'entrevista de feina, i es va dur a terme a partir de dinàmiques de grup i role-playing, després d'haver treballat les situacions d'entrevista, els estils i els diferents tipus de pregunta. A totes aquestes activitats s'anaven introduint situacions específiques i exemples reals del camp professional de l'Antropologia per part de la professora del Seminari. Una de les sessions intercalades, que va reforçar les eines per preparar l'entrevista d'auto-candidatura, va consistir en un taller de comunicació verbal i no verbal impartit per la mateixa professora.

Durant el desenvolupament d'aquest paquet formatiu s'ha anat demanant a l'alumnat que revisés el seu CV a partir de recomanacions fetes, assagés l'auto-candidatura gravant-se en vídeo, s'apliquessin eines d'anàlisi i observacions de millora a partir dels exercicis realitzats, descobrint les potencialitats i la seva comunicació d'una manera natural i personal.

Per preparar la jornada final vam poder comptar amb la col·laboració de Mariona Martínez, estudiant de 4t d'antropologia amb estudis de disseny gràfic, que en va fer el cartell i el díptic. També es va incloure, com a part final, la projecció en estrena d'un documental sobre la comunitat Sij de Barcelona *Entre el libro y la espada*, fet durant les pràctiques per part de Guillem Vila, Laura Tàpies i Mika Franganillo, també estudiants de 4t, al cinema de la UAB i amb la col·laboració de Cultura en Viu.

Al matí, la jornada va tenir dues parts. A la primera, hi va haver una *Taula rodona* amb la participació de joves professionals de diferents perfils i sectors (tercer sector, Administració Pública, consultoria i recerca) que van reflexionar i posar exemples sobre els potencials i les limitacions del treball amb persones formades en antropologia. La segona part, anomenada en anglès *speednetworking* (*Vine a entrevistar-te amb entitats del teu sector!*), va consistir en la presentació d'auto-candidatures per part de l'alumnat, en un temps limitat, i canviant els torns cada 5

minuts, davant d'un mínim de tres de les set entitats de sectors diferents que hi van aportar entrevistadors i entrevistadores. Prèviament, s'havien pogut mirar els CV dels nois i noies que se'ls havia assignat aleatòriament i se'ls va demanar que prenguessin nota dels aspectes a destacar i dels aspectes a millorar de cada participant i CV a partir de les entrevistes. L'alumnat sabia des del dia anterior quines entitats els havien tocat i així s'ho van poder preparar amb un cert marge.

La jornada va ser inaugurada per la degana de la Facultat, Margarita Freixas, i la Taula rodona, conduïda per la professora Silvia Carrasco, va comptar amb la participació de quatre ponents: Pep Guasch, antropòleg i educador social, president de l'Associació Catalana de Professionals de l'Antropologia i Tècnic de participació, universitats i projectes a l'Escola d'Educadores i Educadors Socials; Mar Satorras, antropòloga i ambientòloga, investigadora en Sostenibilitat Urbana a l'Institut Metropoli, on treballa en aspectes del canvi climàtic des d'una mirada social; Ferran Castillo, sociòleg, Tècnic del Departament d'Interculturalitat i Pluralisme Religiós de l'Ajuntament de Barcelona, responsable de la transversalització política de la perspectiva intercultural; i Guiomar Gude, filòloga àrab i educadora, especialista en migracions i intervenció social als centres educatius i técnica del projecte interdisciplinari Oralpha. Bé per experiència pròpia, o per treballar habitualment amb antropòlogues i antropòlegs, les seves reflexions van resultar de molt interès per l'alumnat i el professorat present a l'acte.

Al llarg de diverses intervencions i per mitjà d'exemples de projectes concrets, les aportacions de la taula van ser molt complementàries i van coincidir en fer èmfasis en alguns aspectes importants per la millora de la formació: conèixer millor el món de la intervenció; estar familiaritzat amb els avantatges i els reptes de la multi i interdisciplinarietat; comprendre les organitzacions i la cultura laboral, especialment en el tercer sector; saber relatar i comunicar; més familiaritat amb la cultura de l'avaluació; equilibrar la capacitat de problematitzar, avaluar necessitats, planificar i actuar; traslladar els abordatges quali/quanti a les necessitats de la intervenció; poder gaudir de més temps de pràctiques, o en fases diferents de la formació del grau; aprendre a posar en valor els coneixements propis de la formació en antropologia; tenir més present la perspectiva 'glocal' i les polítiques públiques; reflexionar millor sobre alguns conceptes i mites en la pràctica (per exemple, les visions simplistes de la interseccionalitat). També van destacar en positiu la capacitat

d'adaptació i aprenentatge de les i els estudiants en pràctiques i recent graduats, així com la seva capacitat empàtica i d'integració en l'entorn. De totes aquestes qüestions, moltes de les quals ja es treballen a l'itinerari de professionalització, en vam prendre nota per revisar-les en la docència i l'organització de les pràctiques i també de la seqüència investigadora del grau per fer-hi més incidència.

Finalment, a la segona part, l'activitat de presentació de l'auto-candidatura en entrevistes ràpides, organitzada i conduïda pel Servei d'Ocupabilitat, va comptar amb la participació desinteressada de set persones d'entitats i sectors diversos: Montse Ros, de PROBENS; Emilio Romero, d'Intered; Montse Gibert, del Pla de Democràcia Deliberativa de l'Ajuntament de Sabadell; Joan Comasolives, director dels Museus i l'Arxiu de Sabadell; Anna Bosch, del programa de voluntariat de la Fundació Autònoma Solidària; i dos professors del departament d'Antropologia, el professor Jason Hickel, en nom de l'Institut de Ciència i Tecnologia Ambiental, i la professora Gabriela Poblet, directora d'Europa Sense Murs.

La valoració de l'experiència ha estat unànimement positiva tant per part de les entitats com de l'alumnat participant, així com per part del professorat responsable i el Servei d'Ocupabilitat en qualitat d'organitzadors. De fet, algunes entitats i programes que no formaven part fins ara del catàleg de pràctiques del Grau s'han ofert per acollir estudiants els propers cursos després d'haver conegut de primera mà els seus perfils, competències, interessos i perspectives.

A manera de reflexió final

L'antropologia és un projecte intel·lectual que considerem essencial però que encara arriba massa poc al món més enllà de l'acadèmia, o hi arriba sense una perspectiva professional crítica que a vegades costa diferenciar de l'activisme. Això és especialment important en un moment en què no entendre les dinàmiques de la diversitat i la desigualtat ens deixa sense eines i arguments davant de les tendències a la fragmentació i la insolidaritat d'aquesta fase del capitalisme neoliberal i els canvis culturals que promou.

Al llarg d'aquesta experiència d'innovació docent hem volgut acompanyar el creixement del nostre alumnat en un moment crucial de transició, contribuint a fer-los prendre consciència del valor d'allò que han après i d'allò que poden arribar a fer, que és un pas essencial per esdevenir els i les professionals de l'antropologia que necessitem com a societat.

Amb el suport i la implicació del Departament d'Antropologia Social i Cultural, de la Facultat i del Servei d'Ocupabilitat de la UAB, aquesta experiència no ha de quedar en un esdeveniment singular sinó que compta amb totes les condicions per poder ser replicada i millorada com un dels indicadors rellevants de qualitat del Grau.

Bibliografia

Augé, M. (2007 [2006]) *El oficio de antropólogo. Sentido y libertad.* Barcelona: Editorial Gedisa.

Baba, M. L. (2008). Theories of Practice in Anthropology: A Critical Appraisal, *NAPA Bulletin*, 18, 17-44. https://doi.org/10.1525/napa.2000.18.1.17

Nolan, R. W. (2013). *Anthropology in Practice. Building a career outside Academia*. Lynne Rienner Publishers

Nolan, R. W. (2017). *Using Anthropology in the World: A Guide to Becoming an Anthropologist Practitioner*. New York: Routledge.

Web:
Careers in Anthropology - Advance Your Career (americananthro.org)

Annex fotogràfic

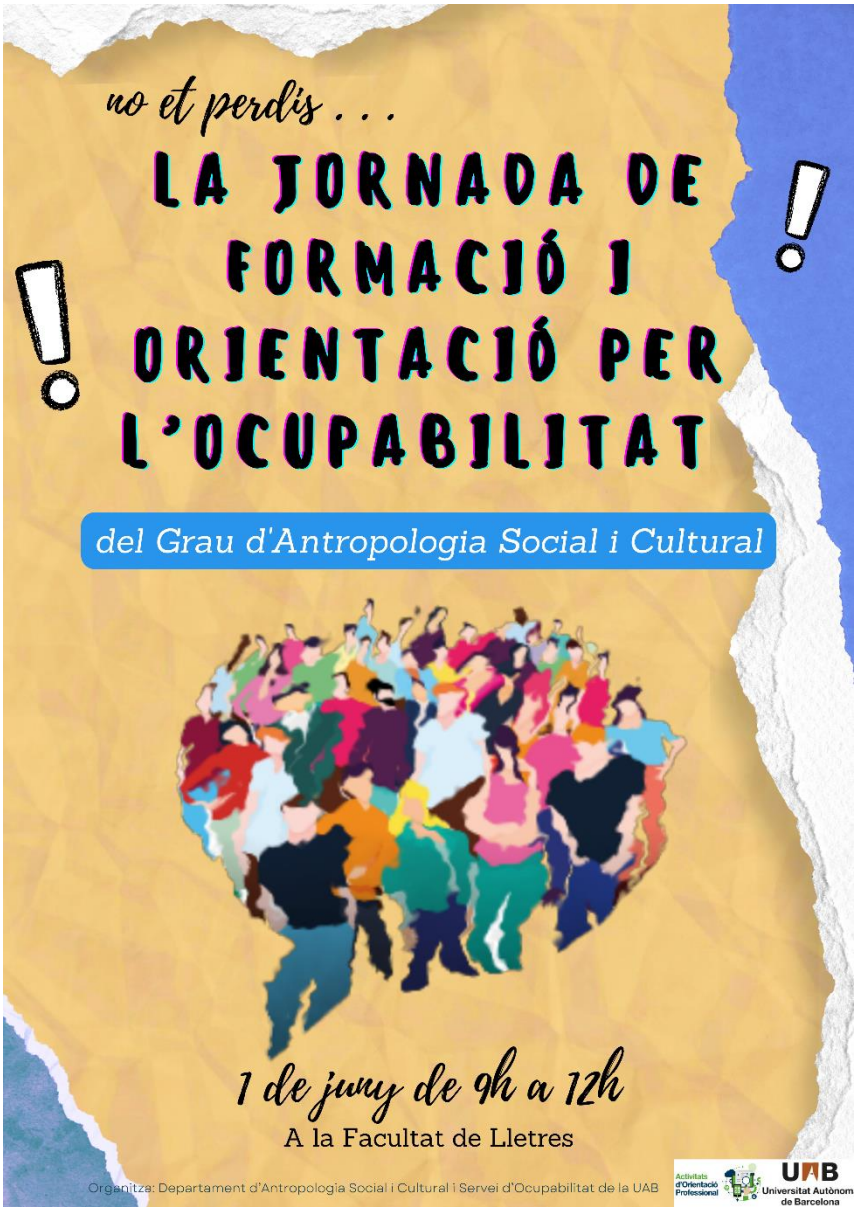

Fotografia 1: Cartell de la Jornada. Font pròpia, 2023.

Fotografia 2: Grup de la Taula Rodona. Font pròpia, 2023.

Fotografia 3: Practicant l'entrevista. Font pròpia, 2023.

Fotografia 4: Practicant l'*SpeedNetworking*. Font pròpia, 2023.

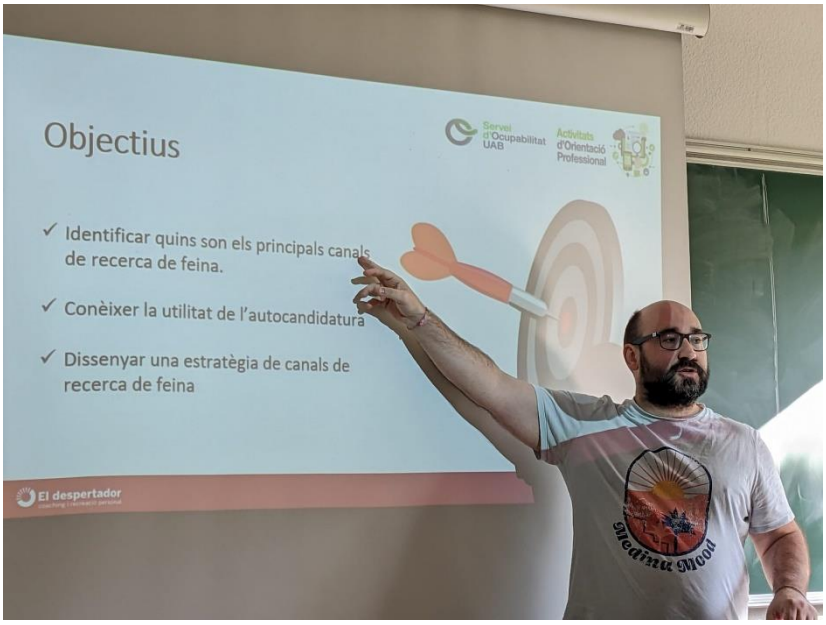

Fotografia 5: Tercera sessió a càrrec de Jordi Esqué de l'entitat *El Despertador*. Font pròpia, 2023.